

Europarlementariër Gerbrandy pleit voor grondstofefficiëntere

'BEDRIJF VAN MORGEN IS OF HET BESTAAT NIET MEER'

De meeste natuurlijke grondstoffen zijn eindig. Om te voorkomen dat onze planeet binnen enkele generaties is leeggeroofd, zullen we anders met de schaars wordende grondstoffen moeten omgaan. Daarom moet het roer om, vindt Gerben-Jan Gerbrandy, rapporteur *Resource Efficiency* van het Europees Parlement. Hij benadrukt dat efficiënter gebruik van grondstoffen niet alleen een milieuverhaal is, maar vooral ook een economische noodzaak.

Tekst: Igor Znidarsic

De recente onzekerheid van de eurozone is minder bedreigend voor het Europese bedrijfsleven dan de al enige tijd wereldwijd stijgende grondstofprijzen, vindt Gerben-Jan Gerbrandy, D66-Europarlementariër en rapporteur *Resource Efficiency* van het Europees Parlement. Europese bedrijven zullen de wereldwijde concurrentieslag alleen overleven als ze hun grondstoffen zo efficiënt mogelijk gebruiken, zodat er minder ruwe materialen nodig zijn. Vorig jaar presenteerde de Europese Commissie de onder Gerbrandy's leiding opgestelde *Roadmap for a Resource Efficient Europe*. Die moet ertoe leiden dat de EU een agenda voor toekomstige groei vaststelt die Europa klaarstoomt voor een duurzame, meer circulaire economische groei.

Is die agenda er inmiddels?

Gerbrandy: "Het blijft helaas wat achter. Allerlei voorstellen blijven in de Europese Commissie hangen, omdat voorzitter Barroso en zijn topambtenaren in deze economisch slechte tijden niet te veel milieumaatregelen naar buiten willen brengen. Er is bijvoorbeeld een groenboek over fosfaat klaar, dat met één druk op de knop verstuurd kan worden. Maar het blijft in de la van de secretaris-generaal. Daarnaast lopen de lidstaten die de algemene richting van de Roadmap hebben omarmd achter bij de implementatie van al lang bestaande wetgeving, bijvoorbeeld op het gebied van afval. Een ander, veel fundamenteeler probleem is dat de

Europese Commissie resource efficiency ziet als een milieugenda. En dat is het niet. De voordelen voor het milieu zijn groot, maar het is vooral een economische agenda."

Men ziet het economische probleem niet?

"Men wil het nog onvoldoende zien. De commissaris voor industrie, de Italiaan Tajani, is nog heel ouderwets in zijn industrie-denken. Hij ziet milieuwetgeving per definitie als een belemmering voor het creëren van werkgelegenheid en economische groei. Terwijl het voor mij evident is dat het bedrijf van morgen of duurzaam is of het bestaat gewoon niet meer. Maar die notie is nog niet goed doodgedrongen."

Misschien omdat het kortetermijndenken overheerst?

"Dat kan. Maar de ontwikkelingen gaan veel sneller dan men denkt. De prijzen van grondstoffen zijn de laatste tijd enorm gestegen. Er is niet alleen een geologische schaarste, ook de snelheid waarmee we bepaalde grondstoffen uit de grond halen is een probleem. Dan is er de politieke schaarste: landen die hun grenzen sluiten voor bepaalde grondstoffen. Bovendien moeten we op steeds moeilijker bereikbare plekken delven: onder zeeniveau, in het Arctisch gebied. Dat maakt het ook steeds duurder."

Bij welke grondstoffen is het probleem het grootst?

"Ik zag laatst een presentatie van een Duits instituut waaruit bleek dat China bij heel veel metalen 40 tot 50 procent van de wereldconsumptie voor haar rekening neemt. Chinezen bepalen door hun enorme behoefte de marktprijs van koper. Ze kopen als de prijs laag is massaal in, dan kan niemand meer aan koper komen en schiet de prijs door het plafond. Daarna laten ze het weer los. Die cyclus, waar bedrijven veel last van hebben, zie je ook bij andere metalen en mineralen. Daarnaast zijn er mineralen die echt schaars zijn of binnenkort worden. Fosfor bijvoorbeeld. Een essentiële stof, vooral voor de productie van voedsel. Toch zijn we heel laks met het rondmaken van de fosfaatcirkel. Ik heb in mijn rapport aangegeven dat we daar veel ambitieuzer in moeten zijn."

Thermphos had mooie toekomstplannen om fosfor geheel uit rioolslib te halen.

"Ik was echt woest dat Thermphos failliet ging. Het bedrijf had een fantastische langetermijnstrategie om in 2020 volledig circulair te zijn. In de dagelijkse praktijk

economie

OF DUURZAAM ER'

waren er wel veel problemen, maar dat ze uiteindelijk failliet zijn gegaan komt vooral door dumping van fosfor uit Kazachstan. De Nederlandse overheid heeft zich onvoldoende ingezet om dat tegen te gaan. Nederland heeft bij een voorstel van de Europese Commissie van anti-dumpingmaatregelen niet voor gestemd, maar zich onthouden van stemming. Laat staan dat we ons hebben ingezet om andere landen van het belang van die maatregelen te overtuigen."

U zegt dat de Nederlandse overheid het had kunnen voorkomen?

"Het ministerie van Economische Zaken is veel te laat in actie gekomen. Er werd toen een klein groepje mensen vrijgemaakt om te kijken wat er nog te redden viel. Terwijl er gesproken werd met mogelijke overnamekandidaten, kwam er een geheim rapport vanuit EZ naar buiten over mogelijk honderden miljoenen aan vervuilingskosten. Als je bewust een overname wilt frustreren, moet je dat op zo'n manier doen. Ik zeg niet dat EZ dat gedaan heeft, maar de Nederlandse overheid heeft zich zeker niet massaal ingezet om Thermphos te redden. Men heeft het strategisch belang van Thermphos, de laatste fosfaatfabriek van Europa, die naar een 100 procent circulaire productie wilde in 2020, zwaar onderschat. Echt zonde."

U bent een pleitbezorger van de circulaire economie: afval is grondstof. In uw rapport stelt u vrij transport van afvalstoffen binnen Europa voor en het wegnemen van belemmeringen voor secundaire grondstoffen. Zo bezien is een grondstoffefficiënte economie vooral een kwestie van aanpassing van wet- en regelgeving.

"Dat klopt. Maar het is niet alleen een kwestie van Europese, maar ook van nationale wetgeving. En zelfs van lokale verordeningen, die het vaak heel moeilijk maken om iets wat het stempel afval heeft gekregen te hergebruiken. Een bedrijf vertelde me dat als zij in een schone container zeewater stoppen voor bijvoorbeeld koeling en ze gebruiken dat niet, ze dat water dan niet zomaar weer kunnen laten terugvloeien, want het is ineens afval geworden. Natuurlijk is er ook gevaarlijk afval, maar als we afval alleen als een probleem bestempelen en niet als grondstof voor de toekomst, gaan we er op een verkeerde manier mee om.

Er is op het gebied van wetgeving en administratieve verplichtingen nog veel winst te behalen. Maar ook mentaal. Toen er schepen met afval uit Napels naar Nederland werden gehaald om met ons overschot aan

'De Nederlandse overheid heeft het strategisch belang van fosfaatfabriek Thermphos, die naar 100 procent circulaire productie wilde in 2020, zwaar onderschat'

CV GERBEN-JAN GERBRANDY

Gerben-Jan Gerbrandy studeerde bestuurskunde in Leiden en verbleef daarna enige tijd in de VS, om in 1993 assistent te worden van Joris Voorhoeve, toen directeur van het Instituut Clingendael. Van 1994 tot 1998 was hij persoonlijk medewerker van D66'er Doeke Eisma, lid van het Europees Parlement. Hierna werkte Gerbrandy als secretaris van de Tweede Kamerfractie van D66. Vanaf 2004 was hij als senior politiek adviseur verbonden aan het ministerie van LNV. Sinds 2009 is hij lid van het Europees Parlement, waar D66 deel uitmaakt van de Alliantie van Liberalen en Democraten voor Europa.

'De Chinezen hebben een heel ambitieuze duurzaamheidsagenda en zijn ons aan het inhalen.'

verbrandingscapaciteit een oplossing te bieden voor het nijpende afvalprobleem daar, riepen Tweede Kamerleden: het is een Italiaans probleem, het moet daar opgelost worden. Dat is een totaal verkeerde benadering van afval, en ook een totale miskening van het feit dat we het Europees kunnen oplossen."

Uw rapport noemt zes punten waarop we moeten inzetten: een interne markt voor afval, milieuschadelijke subsidies afschaffen, fiscale stimulators voor gerecycled materiaal, meetbare doelen, alleen herbruikbare producten op de markt brengen, en Europese task forces per sector. Welke drie hebben prioriteit?

"Ik vind die task forces heel belangrijk. Het verduurzamen van onze economie is niet een kwestie van wetgeving en bedrijven die dan vanzelf volgen. Het is een maatschappelijke opdracht. Mijn idee was: ga in een aantal sectoren rond de tafel zitten, zet een heel strakke doelstelling neer om binnen een jaar met een concreet actieplan te komen. Er is al een Europees platform opgericht, met CEO's van grote bedrijven, een aantal nationale ministers en vijf eurocommissarissen. Maar daar komt nog niet helemaal uit wat ik zou willen. Ik mis de urgentie en de ambitie. Bedrijven zijn uit concurrentieoverwegingen ook heel terughoudend om aan te geven waar hun belangrijke oplossingen liggen."

En de tweede prioriteit?

"Fiscale stimulering. Ik geloof heel erg in het gebruik van economische instrumenten. Als wij secundaire grondstoffen door fiscale stimulering veel aantrekkelijker kunnen maken dan primaire, gaat de markt ze vanzelf gebruiken. Mijn derde prioriteit is afschaffing van milieuschadelijke subsidies. Er zijn voorbeelden te over: leaseauto's, geen btw op vliegtickets, accijnsvrije kerosine. Het gaat om honderden miljarden euro's op jaarbasis. De belastingbetaler betaalt twee keer: eerst om de schadelijke acti-

viteit te stimuleren, vervolgens om de schade op te ruimen."

Hoe doet de Nederlandse overheid het volgens u op het gebied van duurzaamheid?

"Rutte I wilde met Henk Bleeker van het CDA alles op natuurgebied afbreken. Maar dat konden ze niet doen omdat ze gehouden waren aan Europese wetgeving, zoals Natura 2000 en de Habitat- en de Vogelrichtlijn. Het is fantastisch dat de snel wisselende lokale regeringen daardoor het beleid niet radiaal kunnen omgooien. Rutte II doet het beter, met ambitieuze doelstellingen voor duurzame energie. Op natuurgebied heb ik er ook vertrouwen in dat dit kabinet, met een PvdA-staatssecretaris, een veel ambitieuzer beleid zal hebben. Maar de echte transitie naar een duurzame economie zie ik nog onvoldoende."

In die duurzame economie speelt de chemie een belangrijke rol. Hoe doet de Nederlandse chemiesector het?

"De ambities van individuele bedrijven als DSM en Akzo op het gebied van duurzaamheid zijn behoorlijk hoog, maar die corresponderen niet met de ambities van het verenigd bedrijfsleven, dat een grote invloed heeft op de beleidsvorming. Ik vind dat de VNCI nog veel meer de urgentie zou moeten uitstralen hoe belangrijk het is dat de sector verduurzaamt, en dat het geen geitenwollensokkenagenda is maar dat er een heel sterke economische component in zit. Als de ontwikkelingen in andere delen van de wereld sneller gaan dan bij ons - in Europa - kunnen we nog zo blijven zeuren over het belang van onze chemiesector, maar als die niet inzet op duurzaamheid is hem geen lang leven beschoren."

De ontwikkelingen in de rest van de wereld gaan toch niet zo snel?

Onderschat dat niet. De Chinezen hebben heel goed door dat hun huidige groeimodel onhoudbaar is, want hun milieuproblemen zijn gigantisch. Ze weten dat ze heel snel nieuwe technologieën nodig hebben om schoner en efficiënter te kunnen produceren. Ze ontwikkelen veel technologie zelf, maar halen ook veel uit Amerika, Europa, Brazilië, overigens niet altijd op de netste manier. Ze zijn niet voor niets de grootste producent van zonnepanelen. Ze hebben een heel ambitieuze agenda op het gebied van duurzaamheid en zijn ons aan het inhalen. Dat geldt ook voor de Brazilianen en de Indiërs. Zelfs in de Verenigde Staten waren ten tijde van George W. Bush, die niets van natuur en milieu moest hebben, de investeringen in duurzame technologie hoger dan in Europa. We moeten als Europa echt oppassen dat we niet ingehaald worden door andere continenten." ■